

REVOLUCE V NÁBOŽENSKÉM MYŠLENÍ ŘÍMANŮ¹

MIROSLAV FRÝDEK – IVANA STARÁ

Právnická fakulta, Masarykova univerzita Brno, Česká republika

Abstract in original language

Jedna z prvních „revolucí,“ v náboženských představách ve starověkém Římě nastala jako důsledek tzv. „serviovské ústavy“. Cílem bylo oslabit a nahradit rodové zřízení zřízením státním. Další „náboženskou revolucí“ bylo křesťanství. Stoupenci a následovníci tesaře – Krista – vyznávali pouze jednoho Boha. Pro Římany, kteří vyznávali celé zástupy bohů, včetně císaře, nebyl jejich přístup k náboženství akceptovatelný a stali se ilegálními skupinami a terčem pronásledování, mučení a poprav.

Key words in original language

Revoluce, křesťanství, Serviovská ústava, Edikt milánský, Nicejský koncil

Abstract

One of the first "revolutions" in religious beliefs in ancient Rome occurred as a result of the so-called "Constitutions of Servius". Christianity posed the subsequent "religious revolution." Supporters and followers of carpenter – the Christ - confessed only one God. Their approach to religion was not acceptable for Romans, who confessed multitudes of gods, including the Emperor, and they became illegal groups and target of persecution, torture and executions.

Key words

Revolution, Christianity, Constitutions of Servius, Edikt of Milan, zhe Nice Concil

1. ZAMYŠLENÍ MÍSTO ÚVODU

Patricijové a plebejové stáli proti sobě jako oddělené skupiny před politickou revolucí, kterou podle tradice, v 6. stol. př. n. l., provedl šestý král Servius Tullius.² Není možno říci něco určitého o době průběhu nebo podnětu revoluce, která zúčtovala se starým rodovým zřízením. Jisté je jen, že její příčina spočívala v bojích mezi plebeji a

¹ Článek vznikla jako výstup projektu Právní postavení osob alieni iuris v římském právu (MUNI/A/0943/2011).

² MAŠKIN, N., A. Dějiny starověkého Říma. Státní politické nakladatelství politické literatury. Praha. 1957. str. 117. Přeložila V. Boudyšová.

populem.³ Má na těchto místech Maškin a Engels pravdu? Je vůbec možné hovořit v tomto období o revoluci. Neznamená revoluce narušení poklidného života s bohy tzv. pax deorum?

Nejdříve se musíme zaměřit na to, co je to revoluce a následně se můžeme zabývat otázkou, zda někdy nějaká revoluce v myšlení a činech Římanů nastala.

Většina encyklopedií vykládá slovo revoluce, jako pojem, který pochází, z latinského slova *revolvere* – převracet. Většinou se tomuto slovu dává význam, který popisuje lidové povstání, kdy masa lidí usiluje o změnu politického systému. Revolucí také chápeme rychlou změnu státní moci, která je většinou provázena i změnou politického systému, někdy i zhroutením státu a vzpláním občanské války. Podle Ottova slovníku je revoluce násilný převrat, který se děje silami vnitřního rozkladu. Kromě revolucí politických mohou být jako revoluce metaforicky označeny zásadní změny i v jiném oboru, např. průmyslová revoluce nebo vědecko-technická revoluce.

Nyní již tedy víme, co se obsahově skrývá v pojmu revoluce, ale můžeme v historii, staletí trvajícím, římské říši najít něco, co je označováno jako revoluce? Řím za celé dlouhé období své existence od roku 753 př. n. l. do roku 476 n. l. či do roku 1453 prodělal velice málo rychlých změn. Rychlé změny provedené jedinci byly vždy uvedeny do předchozího stavu (Grakchové, Saturninus, Sulla, Caesar aj.) a tvůrci (revolucionáři) byli velice často potrestáni. Jediné změny, které byly životaschopné, jsou ty, které byly prováděny systematicky a v duchu potřeb doby, zejm. principát, správní reformy, principy hospitality barbarů, foederátní vztahy, kompilace císaře Justiniána apod.

V nejstarším období římských dějin je společenský, právní a hospodářský vývoj regulován normami práva božského (*ius divinum*) a práva lidského (*ius humanum*). Nejde o dva proti sobě stojící systémy, ale o vzájemně se doplňující a ovlivňující oblasti, které utvářely římské myšlení a tím i římskou velikost v mediteránní oblasti po celá staletí, neboť nejvíce se Římané obávali změn a rozchodu se zvyky a mravy svých předků. Marcus Tullius Cicero tento rozchod s mravy a zvyky předků demonstruje na příkladu Gaia Iulia Caesara ve svém díle *O povinnostech* (I, 8), kdy tento rozchod nazývá „křivdou a nerozvážností“: „*Křivdou, kterou se na jiném člověk dopouští sám, patří i nerozvážnost Gaia Julia Caesara, jenž zvrátil všechna práva božská i lidská pro bludnou představu prvenství, kterou si sám vytvořil*“.⁴

³ Tamtéž a také in ENGELS, B. Původ rodiny, soukromého vlastnictví a státu. Marx – Engels: Vybrané spisy . sv. II. str. 289.

⁴ CICERO, M, T. *O povinnostech*. Svoboda. 1970. Přeložil Jaroslav Ludvíkovský. s. 35.

2. PRVNÍ NÁBOŽENSKÁ REVOLUCE

Základní otázkou, kterou si musíme v této části článku položit je, zda rozpad rodového zřízení ve starověkém Římě vedl k náboženské revoluci nebo zda náboženská revoluce vedla k rozpadu rodového zřízení?

Na základě pramenů můžeme vysledovat snahu již prvních římských králů o ingerence do náboženství. Tato snaha je jednak oprávněna sakrálním postavením krále, který má jak moc světskou – imperium – které mu předává lid na základě *lex curiata de imperio*, ale také má moc náboženskou, kterou mu svěřují bohové, kteří dávají souhlas s nástupem nového krále na základě auguratie⁵. Římské král – rex – je jako instituce prvním „narušitelem“ rodového zřízení. Jeho zásahy jsou naprosto legitimní. Jednak je na něj rody přenesena nejvyšší příkazovací a zakazovací pravomoc (imperium), jelikož *lex curiata de imperio* je výsledkem hlasované na lidovém sněmu (*comitia curiata*), který je organizován podle rodů. Druhá složka královské moci – sakrální – je králi propůjčena bohy (*auguratio*). Na základě svého sakrálního postavení provádí, druhý římský král, Numa ustanovuje právo a kněžské spolky.

Dosazení nového krále do čela Říma probíhalo ve dvou aktech. Nejdříve proběhlo tzv. inauguratio – nový král byl usazen na kamenném sedadle s tváří obrácenou k jihu. Král čekal na bohy seslané příznivé znamení, které krále potvrdilo v jeho kněžské úloze (Liv. I.18;.. Plut Num 7). Druhý akt, který musel být vykonáván bylo svěření imperia na krále – *lex curiata de imperio* – (Cic. de rep. II.13, 17, 18, 20, 21). Livius se v první knize nezmiňuje o *lex curiata de imperio*, používá výrazy *patres auctores fierent, patres auctores facti* (Liv. I,17, 22, 32) – tyto výrazy jsou však ekvivalentní s *lex curiata de imperio*.

První zmínku z pramenů, o zákonodárném úmyslu, nalezneme např. u Livia: Liv. Ab Urbe I. 19 „Když Numa nabyt takto královské moci, chystá se nové město, založené mocí a zbraněmi, znovu založit ještě právem, zákony a mravy. Viděl, že jim není možno přivyknout uprostřed válek, neboť vojenskou službou lidé hrubnou.“⁶ Náboženské otázky pak Numa řeší za pomoci bohyně Egerie: „... tvrdí, že podle jejího pokynu zavádí posvátné obřady, aby byly bohům nejmilejší, a že ustanovuje vhodné kněze každému z bohů.“⁷ V případě krále Numy jde o zavedení jak nových zákonů, tak i o úpravu výkonu a péči o kultu. Podobný úkol měl v římských dějinách i Augustus, který však prováděl obrodu, např. in Monumentum Ancyranum: „Vydáním nových zákonů jsem opět uvedl do života mnohé příklady našich

⁵ Srovnej např. Liv. I, 18.

⁶ LIVIUS. Dějiny. Svoboda. 1971. Přeložili P. Kucharský a Č. Vránek. s. 65.

⁷ Tamtéž.

předků, mizících už z našeho života, a sám jsem předal mnohé vzorné činy k napodobení potomkům. Občanským válkám jsem učinil konec, když jsem se ujal svrchované vlády se souhlasem všech, a řízení státu jsem přenesl z pravomocí své na senát a na rozhodování národa římského.“⁸

To, že dochází k opakované volbě a dosazení králů je projevem obavy ztráty kontaktu s bohy, protože král byl tím hlavním zprostředkovatelem kontaktu mezi bohy a lidmi (státem či pospolitostí).

V rodové společnosti vykonává každý rod své vlastní obřady k uctívání svých rodových božstev a k naklonění si bohů. Ve společnosti na vyšším řádu je již zapotřebí vykonávat kulty jménem celé pospolitosti, čímž se jí zajistí přízeň bohů a úspěch. Vykonávání domácího či rodového kultu zajistí blahobyt jen pro určitý rod či rodinu a tak Numa volí kněze pro jednotlivé kulty, zejména flamina Iovovi, Martovi, Quirinovi a panny Vestálky.⁹ Král jako nejvyšší představitel světský i náboženský tak provádí první revoluci, kterou dochází k oslabení rodového zřízení z důvodu náboženský změn. Na poli právním dochází k souběžné revoluci – ustanovení dědického práva. Vznik dědického práva jako samostatného právního odvětví a jako práva římského občana – *ius testamentii*. Znamená především právo na označení sukcesora v suverénní moci nad rodinou. Tento nástupce se později označuje jako tutor a stává se novým suverénem starořímské rodiny. Jakmile se rod začíná dělit, vzniká jednak tutela (ve významu poručenství nad osobami) a dědictví nabývá spíše významu majetkového.¹⁰ Cicero De Off. I, 17: „Pokrevní spojení poutá lidi přízní a láskou, neboť mít tytéž památky na předky, tytéž bohoslužebné obřady a společné hrobky, to znamená mnoho.“¹¹

První revoluce tedy nebyla reforma serviovská, ale již Numou provedl revoluci, která měla za následek i rozpad rodového zřízení, která byla dokončena v době krále Servia Tulia, a prvních dvou století republiky. První revoluce v Římě tedy byla náboženská revoluce, jejímž důsledkem byl rozpad rodového zřízení, jako přežití formy pospolitosti.

⁸ PRAŽÁK, NOVOTNÝ, SEDLÁČEK. *Latinsko-český slovník*. Praha 1933. s. 89 – 90.

⁹ Liv. I, 20.

¹⁰ BONFANTE, P. *Instituce římského práva*. Brno. 1932. Přeložil. J. Vážný. s. 232

¹¹ CICERO, M, T. *O povinnostech*. Svoboda. 1970. Přeložil Jaroslav Ludvíkovský.

3. DRUHÁ NÁBOŽENSKÁ REVOLUCE

Římské obyvatelstvo vyznávalo mnohobožství. Náboženství si svůj vliv udržovalo velmi dlouhou dobu a každodenně se objevovalo v životě Římanů. V Římě platila zásada, že co je správné z pohledu náboženských norem, je dovoleno i z pohledu práva. Nedocházelo k rozlišování norem *fas*¹² a *ius*.¹³ Snad proto Římané uctívali své bohy a snažili se o to, aby nikdy nedocházelo k narušení rovnováhy mezi bohy a lidmi, protože tento soulad byl v zájmu státu. Římští bohové byli často uctívání veřejně. Povolovalo se v rodinách uctívání vlastních božstev, ale pouze za podmínky, že navenek budou stále uctívat římské bohy a také císaře, neboť často se stávalo, že se císař stavěl na roveň bohům.¹⁴

Za státem uznané náboženství v Římě se také považovalo židovství. Židé nevytvářeli pro římský stát hrozbu, a proto jim bylo svěřeno právo konat si své vlastní obřady. Ze stoupenců židovského náboženství se oddělila část a vytvořila skupinu lidí, kteří si začali říkat křesťané. V tomto období nastává zlom a římský stát začíná pronásledovat osoby na základě vyznání. Ideologie křesťanství vychází ze židovského náboženství, a proto byli křesťané často považováni za sektu náležející k židovskému náboženství. Křesťanská víra nedovolovala uznávat více bohů, protože křesťané mají pouze jednoho Boha a toho uctívají. Lidé vyznávající křesťanskou víru byli spořádaní občané, kteří platí daně, dodržují zákony, a přesto byli v očích většiny obyvatel odlišní. Zajímavé je, že křesťané nikdy neusilovali o svržení státní moci ani jinak se nestavěli proti státní moci. Jediný problém spočíval v tom, že stoupenci Krista odmítali uctívat císaře a bohy. Odmítavě se také křesťané stavěli k magickým vědám, kterými bylo římské náboženství ovládáno. Křesťanská ideologie se stala trnem oku řeckým i římským filosofům, neboť nebylo možné, že Bůh stvořil svět z ničeho za sedm dní a teorie z mrtvých vstání Ježíše Krista se vymykala dosavadnímu bádání filosofů a často se učení Ježíše Krista a jeho skutky stávaly terčem kritiky, přesto počet učenců Krista stále narůstal. Křesťané byli vyhlášovani za velezrádce a nepřátele státu. Jakákoliv pohroma byla přisuzována právě jim.

V roce 64 n.l. byl Řím poničen požárem, vládcem byl císař Nero, kterému je tento počin často přisuzován¹⁵. Přesto podezření padlo na

¹² Právo vytvořené bohy bez zásahu lidské moci.

¹³ Právo vytvořené lidmi a nezávislé na náboženství.

¹⁴ Více k tomu viz. Stará, I. : In Dny práva - 2009 - Days od Law. 1.vydání. Brno : Masarykova univerzita Brno, 2009. s. 2687 - 2694, 8 s. ISBN 978-80-210-4990-1

¹⁵ Císař Nero vládl velmi krutě a podle legendy on sám založil požár, protože chtěl vybudovat nové město, které by pojmenoval Neropolis. Více: <http://biblestudium.webnode.cz/products/a4-pronasledovani-krestanu-rimskym-statem/>

křesťany, protože díky jejich odmítavému postoji uctívat bohy a císaře došlo k narušení rovnováhy mezi bohy a lidmi. Tímto krokem chtěl Nero zakrýt svoji šílenost. Vina na soudě nebyla křesťanům nikdy prokázána, přesto docházelo k jejich vyvražďování¹⁶. Křesťané byli vhozeni do amfiteátru dohromady s dravou zvěří, věšeni, ukřižováni a to vše před zraky veřejnosti. K těmto činům císař propůjčil svoje zahrady. Období vlády Nera je často označováno za období krutosti na křesťanech, které se vykonávaly pouze ze vůle císaře, který nebyl ničím a nikým omezen.

Za vlády císaře Domiciána¹⁷ dochází k dalšímu pronásledování křesťanů a jako důvod často volil neúctu k bohům a k císaři. Domicián do dějin vstoupil jako císař, který se stavěl na roveň bohům a také chtěl být tak uctíván.

Divoké Neronovo a Domiciánovo pronásledování křesťanů ukončil císař Traján svým ediktem z r. 113 n.l.. Pronásledování křesťanů dostává zákonnou podobu a je přesně vymezeno. Zakazuje se po křesťanech pátrat. Za vlády císaře Trajána často docházelo k udávání křesťanů, řešeny měla být pouze ta udání, která nebyla anonymní. Předmět udání měl být projednán a jako trest byla křesťanům stanovena povinnost ve formě obětního daru bohům i císaři. Pokud nebylo této povinnosti ze strany křesťana vyhověno, byla požadována poprava viníka. Udání na křesťany se množí i za vlády císaře Hadriána a řeší se obdobně, ale můžeme říci, že došlo k zprísnění podmínek. Muselo být uvedeno žalobcovo jméno a tím se mělo zabránit falešným udáním. Pokud někdo poskytl falešné udání a nebo svědectví, měl být potrestán.

Císař Antonius Pius¹⁸ byl díky svojí vládě označován za nejmírnějšího pronásledovatele křesťanů, ale i za jeho vlády dochází k umírání křesťanů, které vyvrcholí za vlády jeho syna Marka Aurelia¹⁹. Za vlády Marka Aurelia nevznikl předpis, který by zakazoval vyznávat křesťanství a stanovil nějaké tresty. Přesto došlo k neomezenému pátrání po křesťanech. Markus Aurelius se snažil upevnit upadající moc římského náboženství a roku 176 n.l. zakázal

¹⁶ Mezi zavražděnými křesťany z této doby byli i apoštolové Petr a Pavel.

¹⁷ Domicián byl krutý vládce a za jeho vlády bylo vyvražďeno obyvatel hlásajících víru v Boha. Dochovala se I svědectví popisující krutost tohoto císaře.

¹⁸ Otec Marka Aurelia

¹⁹ Markus Aurelius byl často označován jako filosof na trůně a také byl stoupencem stoické filosofie, kterou začlenil i do státního náboženství. Je také označován po císaři Neronovi za nejkřutějšího pronásledovatele církve. Možná byl k tomu dohnán okolnostmi, neboť za jeho vlády se v zemi rozmohl mor, hlad a říše byla často terčem nájezdů kočovných kmenů, a proto často vina padala na křesťany, protože díky nim opět došlo k nesouladu mezi lidmi a bohy. Bohové se rozhněvali a poslali na římský lid trest.

šířit nová náboženství. Nejhorší pronásledování křesťanů nastoupilo r. 202 n.l. a trvalo až do Ediktu Milánského r. 313 n.l.. V tomto období se střídala období krutého pronásledování s obdobími klidu. Na něj navazuje císař Septimius Severus v roce 202 n.l., který označil přestup na jiné náboženství než státem uznané za trestný čin. V celé říši římské byly zakázána obřizka a křest a existovaly skupiny, které pátraly po křesťanech a nutily je přinášet oběti pohanským bohům, pokud jim nebylo vyhověno, tak následovalo předhození dravé zvěři.

Za císaře Deciana se říše ocitá v krizi a dochází tak k prvnímu masovému pronásledování křesťanů. Cílem jeho vlády bylo navrátit všechny lidi k římskému náboženství a ostatní náboženství odstranit, proto všichni křesťané byli nuceni přinášet oběti bohům na usmířenou. Po obětování dostali potvrzení, které je zařadilo zpět k římskému náboženství. Pokud neuposlechli byli vyhnáni nebo usmrceni.

Kruté pronásledování dochází i za císaře Valeriana. Ten nejprve volil velmi liberální přístup, později si nechal namluvit, že církve vlastní obrovský majetek. Vydal tedy nařízení, které mělo církvi odejmout celý majetek i pohřebiště²⁰.

Po období tyranie přichází pro stoupence Krista období klidu a císař Gallienus vydává edikt, kterým mají být křesťanům navraceny jejich modlitebny. Křesťanství není stále státem uznané, ale jeho existence je tolerována, což má za následek příliv nových křesťanů a v tomto období vznikají první sakrální stavby.

Císař Dioklecián. křesťany toleroval, později přistoupil k represím. Patrně vlivem rádců, kteří neradi viděli nárůst počtu křesťanů a křesťané se objevují také v císařském paláci. Dioklecián vydal 4 edikty směřující proti křesťanům. První spočíval v zbourání kostelů, pak bylo nutno vydat všechny posvátné knihy včetně Bible. Křesťané byli zbavení svých občanských práv a svobod. Edikt se zaměřil i na otroky hlásající křesťanství. Otroci vyznávající jiné náboženství než státem uznané nesměli být propuštěni na svobodu. Věřící měli opět přinášet oběti bohům, odmítnutí znamenalo jistou smrt²¹. Smrti často předcházelo kruté mučení, které mělo přimět křesťany k "poslušnosti", pokud mučení bylo neúčinné následoval trest v podobě smrti. Další dva edikty byli zaměřeny svou povahou na duchovenstvo církve, kde duchovní měli být uvězněni a byla jim dána povinnost přinést obětní dar bohům. Poslední edikt nazývaný jako krvavý rozšířil povinnost oběti na křesťany v celé říši. Za neuposlechnutí příkazu hrozila smrt. V této době byla římská říše rozdělena na západní a východní část. Na východní části císař Dioklecián uskutečňoval svoji krutovládu, na západní části říše svůj vliv uplatňoval císař Maximián, který byl sice krutý a bořil chrámy, ale nelze ho srovnávat s vládou na východní straně říše.

²⁰ Z této doby pochází křesťanská legenda o umučení svatého Vavřince.

²¹ V Egyptě jsou uváděny popravy, které činili až 100 křesťanů denně.

V roce 311 n.l. byl vydán císařem Galerusem edikt, který ukončil pronásledování křesťanů a křesťanské náboženství se stalo pro západní část říše náboženstvím dovoleným, ale za podmínku bylo zvoleno, že i křesťané se musejí modlit za svého císaře.

Roku 313 n.l. vydal císař Konstantin I. se svým spoluvladařem Licineusem Milánský edikt, který udělil křesťanům svobodu. Edikt byl vydán po bitvě u Milvijského mostu u Říma, kde Konstantin přemohl svého soka Maxentia. Podle legendy spatřil císař kříž na nebi a uslyšel hlas, který říkal, že v tomto znamení zvítězí. Konstantin nechal připevnit kříž na oděv vojáků a tento počín se stal milníkem pro další vývoj křesťanstva. Musíme však říci, že tímto počínem nebylo křesťanství uznáno jako státní náboženství, ale bylo pouze zrovnoprávněno s pohanstvím²². Císař Konstantin zformoval právní řád v duchu křesťanských tradic zakázal ukřižování, zabíjení a trýznění otroků a také vůli otce zabít dítě, které mu bylo položeno k nohám²³. Jeho počínem bylo také zmírnění mučení na soudě. Díky ediktu došlo k zlepšení postavení ženy ve společnosti. Žena již nesměla být mužem svévolně zapuzena a byly jí přiznány zákonné nároky vyplývající z uzavřeného manželství. Konstantin I. zakázal práci v neděli, neboť pro křesťany je neděle svátečním dnem, který má být dobou rozjímání a odpočinku. Z císařské pokladnice byly hojně podporovány výstavby kostelů a chrámů. V těchto ustanovení nacházíme prvky křesťanství, protože křesťanství je prezentováno jako morální, etické a založeno na oslavě života, právě tyto hodnoty často stojí v protikladu k právu římskému.

Dalším významným krokem byl v roce 325 Nicejský koncil. Byl to první ekumenický koncil, který zasedal od 20. května do 25. července 325 v sále císařského letního paláce v Niceji. Sněm měl podat odpověď na učení alexandrijského kněze Ariuse, který věřil, že *Otec je větší než Syn, a Syn je větší než Duch svatý*. Zastával *radikální monoteismus* a došel k závěru, že *jedině Otec je Bůh*, skrze Syna stvořil svět, ale přesto je Syn stvořenou bytostí učiněnou z něčeho, nikoli Bůh. Sám Areios prohlásil za jádro sporu to, že říkal, že Syn má počátek, a že byl stvořen z něčeho. Proti němu se postavil jeho biskup Alexandr. Arios se odvolával na jiné východní biskupy a těšil se podpoře řady origenistů.²⁴ Dále byla stanovena pravidla. Například bylo zakázáno, aby duchovní, biskupové a jáhni a vůbec nikdo z duchovních osob měli jako spolubydlící v domě osobu ženského pohlaví s výjimkou matky, sestry, tety nebo takové osoby ženského

²² Východní církve ho zařadila i s jeho matkou Helenou mezi světce, západní církve je mezi světce nezařadila, neboť Konstantin měl chyby. Nechal se pokřtít až na konci života, aby nemusel přijímat přísná pravidla církve.

²³ *Suscipe pater - Přijmi otče*. Zásada římského práva, podle které se k nohám *pater familias* pokládalo narozené dítě, které pokud bylo zvednuto bylo přijato do rodiny a pokud ne, tak následovala smrt.

²⁴ media1.mypage.cz/files/media1...doc.upl/14_Nicejsky_snem.doc

pohlaví, která je mimo jakékoli podezření.²⁵ Byl stanoven i výpočet data Velikonoc. Nejprve byly dány dva výpočty- římský a alexandrijský, který se používá dodnes.

V únoru roku 380 císař Teodosius Veliký se svým spoluvladařem Gracianem vydávají edikt, který prohlašuje křesťanství za státní náboženství. Tímto počinem došlo k propojení státní a církevní moci a tím vznikl křesťanský stát. Říše byla rozdělena na část východní a západní, na východě byl císař zároveň představitelem církve a tak nedochází k oddělení moci křesťanské a státní. V západní části říše existoval dualismus, který spočíval v tom, že moc státní a křesťanská existovala nezávisle na sobě. Hlava církve byla reprezentována papežem, který podporoval státní moc²⁶.

V roce 391 n.l. dochází k zákazu veřejného slavení pohanského božstva a tak římské polyteistické náboženství se stává zapomenutým a svůj vliv si udržuje pouze na zapadlých vesnicích, kde jsou obřady vykonávány tajně. Theodosius Veliký vydává všeobecný zákaz pohanských a obětních rituálů a ti, kteří by se odvážili tento zákaz porušit hrozila urážka majestátu a tímto krokem se katolická církev stává státním církví. Můžeme s nadsázkou říci, že katolická církev se stává nyní tím, kdo sleduje a pronásleduje. Pod drobnohledem katolické církve zůstává židovské náboženství. Právě křesťané mají své kořeny v židovské nauce a počátku byli považováni za sektu náležející k tomu náboženství. Církev si klade nárok na Bibli a viní Židy z ukřižování Ježíše Krista. Později dochází k úplné izolaci židovského náboženství ze svaté říše, do níž je vstup možný pouze na základě křestu, dále se objevují opatření proti manželství katolíků a židů, obsazování úřednických postů stoupenci židovské víry.

V roce 754 dochází ke vzniku církevního státu, který vytvořil Pipin Krátký jako odměnu za pomoc při dynastické „revoluci“. Církevní stát si svoji moc udržel až do roku 1870.

Na závěr lze říci, že najít v Římě pojem revoluce nebylo snadné. Římané v náboženském myšlení prošli revolucí, která změnila jejich náboženské myšlení a představy. Zajímavé je, že tato „revoluce“ později udělala z pronásledovaných pronásledovatele.

²⁵ Více: http://www.orthodoxia.cz/kan_02.htm#NADP

²⁶ Papežem byl Damas I., který byl zvolen v roce 366 n.l. a jeho volbu provázely nepokoje. Papež byl v Římě volen všemi obyvateli, kteří byli pokřtěni a nejvíce hlasů dostal právě Damas. Mezi přívrženci obou kandidátů se po sečtení hlasů odehrála bitva, která musela být ukončena státní mocí a Damas byl císařem označen za papeže.

Literature:

- Bonfante, P. : Instituce římského práva. Brno, 1932. Přeložil J. Vážný
- Bubelová, K. : Sborník příspěvků ze IV. konference právních romanistů ČR a SR na téma Diskriminace v římském právu konané 2. a 3. 11. 2001 v Olomouci : Univerzita Palackého v Olomouci ,2002, 104 s., ISBN 80- 244-0582-2
- Cicero, M.T.: O povinnostech. Svoboda, 1970. Přeložil Jaroslav Ludvíkovský.
- Fischer, H-J.: Dějiny papežů: Olomouc: Vydavatelství FONTÁNA, 2005, 169 s., ISBN 80-7336-220-1
- Hošek, R. : Římské náboženství : Státní pedagogické vydavatelství, 1968
- Kincl, J. , Urfus, V. , Skřejpek, M. : Římské právo : C.H:BECK, 1995, 386 s., ISBN 80 7179 – 031 – 1
- Knoll, V.: Acta historico- iuridica Pilsnensia 2006 : Nakladatelství Aleš Čeněk, 2007, 356 s., ISBN 978-80-7380-085-7
- Kúng, H.: Malé dějiny katolické církve: Praha: Nakladatelství Vyšehrad, 2005, 152 s., ISBN 80-7021-770-7
- Livius. Dějiny . Svoboda. 1971. Přeložili P. Kucharský a Č. Vráněk.
- Skřejpek, M. : Ius et Religio : Vydavatelství 999, 1999, 317 s., ISBN 80 – 901064 – 8 – X
- Skřejpek, M.: Latinsko-český slovníček práva římského. Praha: LexisNexis CZ, 2005

Internetové zdroje:

[www. antika.avonet.cz](http://www.antika.avonet.cz) [citováno 25.10.2012]
[www. biblestudium.webnode.cz](http://www.biblestudium.webnode.cz) [citováno 25.10.2012]
www.getsemany.cz [citováno 25.10.2012]
www.orthodoxia.cz [citováno 25.10.2012]
www.rozcesti.org [citováno 25.10.2012]

Contact – email

ivanastara@post.cz

Miroslav.Frydek@law.muni.cz